

ישראל יודא הלוי ווערצבערגער

קרית יואל יצ"ו

- א -

אח"ח 1234567

זמן חלות חיוב קביעת המזווה בבית חדש

מבוא

במנחות (דף מד.) קתני השוכר בית בחו"ל כל שלושים יום פטור מן המזווה מיכן ואילך חייב - אולם הבונה בית או קונה בית, מפורש בכל הפוסקים שהחיוב חל תיכף ומיד. אך יש לעיין בזה אי החיוב הוא רק בביתו "שדר בו", או מיד ב"גמר הבית" וראוי לדירה מחויב במזווה.

ואפילו את"ל שהחיוב הוא רק בבית שדר בו, יש לעיין עוד אימת בדיוק חל החיוב לקבוע המזווה, (א) קודם שנכנס לדור בו, (ב) לאחר שנכנס לדור בו, (ג) או אימת שהוא רוצה. וצדדי השאלה הוא, אם יש חיוב לתקן המזווה על פתח ביתו קודם שנכנס לדור בו, כדי שלא יעבור אף רגע שידור בבית שאין מזווה קבוע על פתחו, דהיינו שקביעות מזווה מכשיר הבית שיהי' מותר ליכנס בו ובדומה לשחיטת בשר שמכשיר הבשר שיהי' ראוי לאכילה. או שאין חיוב לתקנו מקודם, רק בשעת שנכנס לדור בו אז חל החיוב לקבוע כמו שכתבו הראשונים במצות ציצית שמה"ת אין חיוב לעשות הציצית קודם שמתעטף בו, רק לאחר שמלובש בטליתו מחויב לעשות הציצית, א"כ י"ל דה"ה במזווה הדין כן, ואתחיל לבאר בעוזה שי"ת.

האם יש חיוב מזווה על ביתו שאינו דר בו ^{אוצר החכמה}

בתוספתא (הל' מזווה פ"ב הלכה י"א) איתא, בית חדש כיון שגמרו חייב במזווה ע"כ, והועתקה בס' האשכול (הל' מזווה פכ"ה) בשם הגאון בית חדש כיון שגמרו "מיד" חייב במזווה עכ"ל, וכעין לשון זה מצינו בס' הלכות גדולות, ובשע"ת להגאונים, ובהלכות פסוקות (סי' קצ"ה). והנה במושכל הראשון נראה פי' הפשוט מלשונם שהבונה או הקונה בית חדש מיד שנגמר הבית חייב לקבוע מזווה בה, ואסור לשהותה כך בלי לקבוע המזווה, ואין נפק"מ אימת יכנס לדור בתוכה.

וכן נראה מלשון החינוך (מצוה תכ"ג) לאחר שביאר באורך מצות קביעת מזווה כתב וז"ל, והעובר על זה ובנה בית ונתן עליו תקרה ולא הניח בה מזווה ... מיד ביטל עשה זו וכו' ע"כ, - הרי מוכח מדבריו כמו שכתבנו דחייב לקבוע מזווה בבית תיכף כשנגמר הבני' ואסור לשהותה כך אף רגע, ואם לא קבעה מיד ביטל מ"ע דוכתבתם, ואף אם עדיין אינו נכנס לדור בתוכה^(א). וכן נראה לפרש דברי שו"ת מהר"ח אור זרוע (סי' ס"ב) וז"ל תשובה (לשאלת ר"ש בר"ב אם צריך לפשוט בגד שנפסקה ממנו הציצית בעודו מעוטף בה) ... בין למ"ד ציצית חובת גברא בין למ"ד ציצית חובת טלית היא, אי איתא לי' טלית בת חיובא חייב למירמי בי חוטי "בין מעוטף בה בין אינו מעוטף בה", דמצוה להטיל ציצית בטלית נמי חיובא כמו מזווה לבית, אלא זה ביניהם למ"ד חובת גברא "אין הטלת ציצית גמר מצוה כמו קביעת מזווה" עד שיתעטף כדאיתא וכו', ותאיר עיני למ"ד חובת טלית "עשייתה גמר מצוותה כמו מעקה ומזווה" ועטיפה אינו מצוה וכו' ע"כ - מבואר דמזווה פשיטא ליה דחובת בית היא

(א) ע"י בס' גידולי הקדש יור"ד סי' רפ"ה אות א'.

וקביעתה בבית היא גמר מצותה, אף אם אינו דר שם עדיין, וא"כ מבואר דס"ל דתיכף ומיד שנגמר הבית חל החיוב, לדוגמא אם נגמר מלאכת בניית הבית ביום מסויים ואין בדעתו לקבוע דירתו שם אפי' עד חודש ימים, או אפילו אינו מוחלט בדעתו כלל מה שברצונו לעשות עם הדירה כגון להשכירה או ליכנס לדור בה בעצמו, מ"מ חייב לקבוע המזוזה תיכף בגמר בניית הבית, ואם השהה אותה כך ואינו מניחה מבטל עשה דוכתבתם, כמו בטלית שאינו מתעטף בה למ"ד ציצית חובת טלית היא חייב להטיל הציצית תיכף וא"ל עובר אעשה דציצית, ה"ה כאן במזוזה.

שיטת התוס' בזה

אולם כד נעיין בדברי התוס' (מנחות מד. ד"ה טלית) נראה דס"ל דאין בעל הבית חייב לקבוע מזוזה על ביתו שאינו דר שם, דפירשו הא דא"ר משרשיא (בב"מ קא: וש"י) מזוזה חובת הדר היא, רצה לאשמעין שהמשכיר הבית אינו חייב לקבוע המזוזה כיון שהוא אינו דר שם, כי המזוזה אינו חובת הבית, רק חובת גברא הדר בה, א"כ אם אינו דר שם אין כאן חיוב, - נמצא דתוס' חולקים על הנ"ל דס"ל שמיד שנגמר הבית אסור להשהותה כך וחייב תיכף לקבוע מזוזה, וכמו שמצינו במצות ציצית למ"ד דס"ל ציצית חובת טלית היא, משא"כ התוס' חזינן דלא ס"ל כן והבית שאין בעה"ב דר שם אין מחויב במזוזה.

לדעת החכמים

פירוש מזוזה חובת הדר היא

וכדי לבאר שורש מחלוקתם הי' נראה לומר דפליגי בפ' דברי רב משרשיא דאמר מזוזה חובת הדר היא, והיא בגמרא (ב"מ דף קא:) בעי מיניה מרב ששת מזוזה על מי [פ' השוכר בית על מי הוא החיוב לקבוע מזוזה, על המשכיר שהוא בעל הבית, או על השוכר שנכנס לדור בתוכה] ופריך מזוזה, האמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא [פ' האם האיבעיא היא מי הוא המתחייב במזוזה בתמי', האמר רב משרשיא מזוזה חובת הדר היא] ע"כ - והנה בדברי רב משרשיא מצינו למימר ב' דרכים בהבנת ההנחה דמזוזה חובת הדר היא, פ' הא' שר"ל שחובת המזוזה היא על הדר בהבית ולא דווקא אם הוא בעל הבית, ולפי"ז קאמר בגמ' דלדברי רב משרשיא מחויב השוכר במזוזה מן התורה, פ' הב' שר"ל שחובת מזוזה היא רק בבית שדר שם ואפי' הוא בעל הבית אינו מחויב במזוזה רק אם דר בהבית ולא אם אינו דר שם, ולפי"ז קאמר בגמ' דלדברי רב משרשיא אין על המשכיר חיוב המזוזה מאחר שהוא אינו דר, ואין מדבריו הכרח לחייב את השוכר, רק לפטור את המשכיר. וכתבו התוספות (מנחות דף מד. ד"ה טלית) וז"ל: והא דבעי בסוף השואל (ב"מ ק"א) מזוזה על מי ופריך הא"ר משרשיא חובת הדר היא לאו לחיובי שוכר מייתי לה, אלא ה"ק פשיטא שהמשכיר אינו חייב כיון שאינו דר שם (וס"ל להתוס' שהשוכר אינו חייב במזוזה רק מדרבנן) ולכן לדידהו אינו חייב במזוזה כשאינו דר שם כנ"ל. אבל האידך ראשונים הנ"ל דס"ל דחייב מיד כשנגמר יפרנסו כונת רב משרשיא כאופן הא' דלעיל דשוכר חייב במזוזה מה"ת, א"כ לדידהו קאמר רב משרשיא דמזוזה חובה היא על הדר בבית אף שאינו בעה"ב ולא איירי רב משרשיא כלל אם חיוב הבעה"ב הוא דווקא אם דר שם או אפי' אם אינו דר שם, א"כ יכולין לומר דחייב מיד כשנגמר, - ופי' זה מצינו שמפרש גם רבינו יהונתן (באסיפת זקנים לב"מ קא:) מזוזה חובת הדר, כלומר על השוכר לעשותה, אבל אין לפרש חובת הדר שאין בית חייב במזוזה אא"כ דר בו, דהא קי"ל דאפילו יש לו י' בתים שאינו דר בו בקבע אלא שנכנס בהם פעם אחת בשנה חייבים כולם במזוזה^ע.

^ע אמנם פירוש שונה קצת משי' שאר הראשונים הנ"ל שהם ס"ל דחייב מיד כשנגמר אפילו כשאינו דר שם, ובדבריו כ' דחייב אף שאינו דר שם "בקבע" אבל נכנס שם פע"א בשנה.

האם שוכר חייב במזווה מה"ת

לפ"ז באנו למחלוקת בין התוס' ושאר הראשונים הנ"ל לגבי השוכר בית, דאליבא דתוס' פטור מה"ת מן המזווה ואליבא דאינך חייב מה"ת. אולם לדרכינו זה יקשה לכאורה כי מצינו בדברי האחרונים (עי' בנחלת צבי, ברכי יוסף, רעק"א, ועוד, בס"י רפ"ו) שמשווי הני דס"ל שהשוכר חייב מה"ת כדיעה יחידאה, ולדידן לא כן מצינו רק שכל הראשונים הנ"ל ס"ל דחייב מה"ת, וכ"כ מוכח בדברי תוספתא הנ"ל דקתני בית חדש מיד שנגמרו חייב במזווה, והכרח לפרש דברי רב משרשיא דמחייב השוכר מה"ת, הרי שדיעה זו שהשוכר מחויב מה"ת היא דעת רבים, - ועוד דלפ"ז נמצא שתוס' סובר דרב משרשיא חולק על התוספתא, ודוחק שלא הזכירו דברי התוספתא^{ע"ה}.

אין כאן מחלוקה

אה"ח 1234567

אמנם נראה לומר באמת דלא פליגי, דלכו"ע אין הכוונה בתוספתא כפשוטו שאם שוהה קצת כך בלי שיקבע מזווה עובר על מצות מזווה וכמ"ש לעיל, רק כוונת התוספתא היא דמצות מזווה שונה ממצות ציצית שצותה לנו התורה שכשלושים בגד בת ד' כנפות יש לך להטיל ציצית עלי' אבל מתחלה כשלוש הבגד בלי ציציות^א אינו עובר בעשה דועשו להם ציצית, כמבואר להדיא בתוס' (יבמות ז: ד"ה כולה, וע"ע במרדכי הל' ציצית ס' תתקמ"ד ובמג"א או"ח סי' י"ג סק"ח) רק אחר שלבש חל עליו חובה להטיל הציצית, משא"כ במצות מזווה חל החיוב תיכף ומיד שנגמר הבית, פי' שנגמר ובדעתו ליכנס לדור בתוכה חייב לקבוע עלי' מזווה תיכף ומיד ואל יכנס בתוכה קודם שיקבע המזווה כי בזה שפיר יש איסור ליכנס לדור בבית שאין לה מזווה ועובר על עשה דוכתבתם על מזוזת וגו', ודלא כציצית שהחיוב בא לו אחר לבישת הבגד ואינו עובר על שום עשה כשלוש כן, וכמ"ש^ב, אבל מודים לסברת התוס' דעד שאין בדעתו לדור בו אינו חל שום חיוב, דמזווה חובת הדר, פי' כשרוצה לדור אז בא החיוב מיד, - וא"כ י"ל דזהו כוונת רב משרשיא גם לדבריהם, א"כ איפוא אין הכרח מדבריו לומר דלחיובי שוכר מייתי ליה, ושפיר יש לנו לפטור שוכר ממזווה מה"ת - והשתא לא קשה מידי אהתוס' מדברי התוספתא.

והשתא דאתינא להכי יש לנו לומר שגם הר"ח או"ז ס"ל כן, דאינו עובר אם משהה הבית כך, דס"ל דכשבדעתו שלא לדור בו עד יום מסוים בוודאי אין שום חיוב על הבעה"ב לקבוע המזווה מיד, דאין שום חיוב לקבוע מזווה בבית שאינו דר בה, אך החיוב כמו שכתבנו לעיל דמחויב לתקנו מקודם שנכנס לדור בה. ולכן כשבדעתו לדור בתוכה חובה לתקן הבית שיהא ראוי לדור בה, דהיינו שיקבע המזווה לפני שנכנס, - והא דכתב הר"ח או"ז דקביעתה היא גמר מצותה ודלא כציצית [למ"ד חובת גברא הוא], כוונתו דבציצית אם הטיל ציצית על בגד ואינו מתעטף בו לא קיים כלל מה שצותה התורה למ"ד ציצית חובת גברא, משא"כ במזווה מיד שקבע המזווה הרי קיים מצות התורה שצותה לתקן הבית שבדעתו לדור בו שיהא ראוי לדור בו ואין צריך לגמר המצוה שיכנס בו, - עכ"פ מודה למה שכתבנו דבאופן שאין בדעתו כעת לדור בבית זה אין כאן חיוב כלל ואינו עובר אם משהה כך בלא מזווה^{ע"ה}, וכעין זה מצאתי כתוב בשו"ת שבה"ל ח"ו סי' קס"א.

(ע) ע"י בשו"ת דבר יהושע (ח"ג סי' כ"ט דכתב שבאמת נדחה התוספתא ויעקב רב משרשיא ודוחק כנ"ל.
(עד) אמנם בדברי החינוך, שכי' שהכונה בית ונתן עליו תקרה ולא הניח בה מזווה וכו' מיד ביטל עשה זו" וכו', מוכח לכאורה שאם משהה אותה אחר הבני אפילו מעט עובר אעשה דכתבתם על מזוזות ביתך, לכאורה אין להעמיס כן, ולשיטתו נחא, דס"ל דשוכר חייב מזווה מה"ת, - ואפשר דיש לדחוק ולפרש גם דברי חינוך שכי' אם משהה אותה ולא הניח מזווה מיד ביטל, כוונתו לאחר שנכנס בו ולא קבע המזווה נתגלה שביטל עשה דוכתבתם מיד שנגמר הבית, דחיוב קביעות מזווה הוא מיד שנגמר עד שנכנס בו ודו"ק.

נמצא כולם עולה בסגנון אחד, דמיונה חובת הדר, פי' שאין חיוב מזוזה רק בבית שדר בו, וחיוב המצוה הוא לקובעה על הפתח קודם שנכנס לדור בה.

וסברא זו מצינו באחרונים

והאמת היא שסברא זו מצינו בכמה אחרונים, וז"ל הדע"ק (להגה"ק מבוטשאטש זצ"ל סי' רפ"ט ס"ק) מ"מ מלקבוע מזוזה ע"י קטן אולי יש לזהר כי י"ל וכתבתם על מזוזות קיום בכך כבהכנה לשבת, שקובע לדור בו אף אח"כ אינו דר שם קיים המצוה בהכנה ... בציצית י"ל משמעות כסותך אשר תכסה, שמקיים המצוה כשמכוסה בהמלבוש, ואילו י"ל שלשון מזוזות ביתך משמע מה שהבית שלו ועומד לדירה גם קודם דירה קיים מצוה בהכנה, והרי צריך להקדים מזוזה טרם שידור כי בית שלו חייב בכל הרף עין קודם קביעת המזוזה, עי"ז במילא המצוה להטיל מזוזה במה שדעתו לדור וממילא מקיים המצוה תיכף ... עכ"ל. וביתר ביאור בגידולי הקדש (שבד"ק סי' רפ"ה ס"ק א') שבציצית מבואר בתוס' (יבמות דף ז':) דעצם לבישה [בגד בלא ציצית] אינו נחשב כמעשה איסור, דבשעת לבישה אינו מחויב כלל ולמדו ממשמעות כסותך [רק כשהוא לבוש כבר אז חייבתו שיעשה ציצית] משא"כ מזוזות ביתך משמע דברגע שנכנס כבר יש עליו חיוב, עכ"ל דחייבהו התורה לקבוע מזוזה טרם שיכנס לבית ... וניחא הברכה לקבוע אף אם קבע קודם שנכנס בו בביתו לדור ... כמו בשחיטה שמברך על השחיטה, דע"כ זהו שצוה התורה ... וכן בהפרשת חלה ... דברגע התחלת אכילתו יעבור אהמ"ע, ובע"כ כוונת התורה לשחוט ולהפריש קודם שיתחיל לאכול, אבל במצות סוכה שמתחיל החיוב רק אח"כ כשרוצה לאכול ולישן, אבל בשעת כניסה לבית הבלתי מסוכך לא עבר, לכן לא תקנו הברכה בשעת עשייתה ... וכן בציצית ... עכ"ל. וכן דעת הגאון בעל אבנ"ז (בשור"ת יור"ד ס' שפ"א אות ד') דכתב שדווקא בציצית כתבו התוס' דהחיוב חל אחר שנתעטף מדכתיב אשר תכסה בה, אבל במזוזה דאין לימוד על זה אדרבה לא נזכר בתורה שידור בו .. אך הפי' שצריך לעשות המזוזה קודם שידור בו. - ועיי"ש שהביא ראי' ממה שמצינו שתנאים ואמוראים נהגו לקבוע המזוזה בגמר הבנין. וכ"כ בשור"ת שאילת דוד (סוף סי' ח) וז"ל וכן בעה"ב בעצמו שנתחייב תיכף במזוזה משנגמר הבית ורוצה לדור בו בקביעות נתחייב לקבוע בו מזוזה מיד (ועיי"ש עוד בהגה אות ז'). עכ"פ יצא לנו שאחרונים אלו למדו בחיוב קביעת המזוזה כמו שכתבנו לפרש שיטת התוס' ^{אוצר החכמה} ותוספתא ושאר ראשונים. ומעתה נחזי אן דומן קביעת מזוזה על בית חדש, הוא מזמן שנגמר וראוי לדור בו, עד שנכנס בו, ולא עד בכלל, דהיינו שחייב לקובעה קודם שנכנס בו.

שיטת מג"א

אך כ"ז הוא לפי מה שכתבנו לפרש מש"כ התוס' שמזוזה חובת הדר היא לאפוקי אם אינו דר שם ואין בדעתו לדור בו כעת, אבל אם בדעתו ליכנס בו מחויב לקבוע קודם שנכנס בו, ולפי"ז השוו' שיטת התוס' עם התוספתא ושאר הראשונים. אולם מצינו במג"א (הל' ציצית או"ח סי' י"ט סק"א) שפי' דברי התוס' באופן אחר, וז"ל המחבר ציצית חובת גברא הוא ולא חובת מנא שכל זמן שאינו לובש הטלית פטור מציצית ולפיכך אינו מברך על עשיית הציצית שאין מצוה אלא בלבישתו. וכתב המג"א וז"ל, וצ"ע מה שנה ממזוזה דקיי"ל שצריך לברך כשקובעה כמ"ש ביור"ד סי' רפ"ט דהתם נמי קי"ל חובת הדר הוא דכ"ז שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכ"כ התוס' מנחות דף מ"ד ... עכ"ל. - הרי דכתב מדקימ"ל מזוזה חובת הדר, אין חיוב לקובעה קודם שנכנס לדור בה, ודמי למצות ציצית למ"ד חובת גברא שאין חיוב עשיית ציצית על הבגד עד אחר לבישה, ה"ה חיוב מזוזה אינו עד שנכנס לדור בה, ולכן קשה לו על מה שמברך בשעת קביעתה, מה שנה מעשיית ציצית שאינו מברך בשעת עשייתה כמ"ש המחבר - ועי' במשנ"ב (שם ס"ק ד') דכתב וה"ה מזוזה ...

אין לברך רק כשהוא נכנס לדור בהבית דאז הוא דומיא דעטיפה כן משמע מדברי מג"א להמעיין בו היטב ע"כ. - וגם בברכ"י (שם סק"ב) כתב מזוזה חובת הדר, וכשיכנס לדור דומה למתעטף בציצית והו"ל לברך כשידור ולא על קביעותה בבית, כי קביעות הציצית בבגד היא קביעות המזוזה בבית ולבישת הטלית דומה לבא לדור בבית שנקבע בו מזוזה, - וגם בשו"ת תועפות ראם (יור"ד סי' מ"ג) כתב שאין לברך על קביעות מזוזה קודם שדר בו דדמי לעשיית ציצית קודם שלבש בו, - וכן בשו"ת רעק"א (מהדו"ק ט') משמע דחיוב מזוזה לבית דמי לחיוב ציצית על בגד דכתב, ונ"ל דגם ההולך מביתו לעסקיו בשוק שעות הרבה ... לכאורה הדין כשחוזר לביתו יברך על המצוה, דהא בינתים שלא היה בדירתו לא היה עליו חובת מזוזה, ומתחיל עתה חיוב חדש, ואף דמחזיק ביתו לדור מ"מ בשעה שאינו בביתו אינו מקיים מצות מזוזה בזה, ויהיה כמו יוצא מסוכה ... ופשט טליתו ... שחוזר ומברך כשלבשו וצ"ע לדינא¹. נמצא מפורש יוצא מאחרונים אלו, שפי' מש"כ התוס' מזוזה חובת הדר, היא שאינו מחויב רק בשעה שדר שם, כמו מצות ציצית שאינו מחויב עד שמתעטף בו, (ולכן המשכיר פטור כיון שאינו דר שם).

מצות מזוזה דומה למצות ציצית

ובאמת יש לעיין קצת מנ"ל למג"א לפרש כן דברי התוס' ומה הכריחו לזה, עד שהוקשו לו דברי המחבר שמחלק בין ציצית למזוזה, הלא יכול לתרץ שהחילוק בין ציצית למזוזה הוא דציצית אינו מחויב רק אחר לבישה משא"כ מזוזה מחויב קודם שנכנס בו, ולפרש דברי התוס' כדפירשנו לעיל, - עכצ"ל דפשוט ליה (למג"א) בלא דברי התוס' שחיוב מזוזה דמי לחיוב ציצית ואין שום חיוב לקובעה מקודם, ולכן פשוט ליה דמש"כ התוס' חובת הדר היינו לאחר שדר בו - ולכאורה מקור סברת המג"א נובע מדברי המרדכי (סי' תתקמ"ד הל' ציצית) שהשיג על האוסרין לילך עם בגד שנפסקו לו ציציותיו בשבת וז"ל, ולכן נראה לר"י דמ"ע דציצית אינו אלא להטיל בו ציצית כשילבשו, ולא אמר הכתוב בלשון לא תלבש בגד שיש בו ד' כנפות בלא ציצית, דאז ודאי היה הדין עמו, אלא מ"ע גרידא להטיל בו ציצית [פי' לאחר לבישה] מ"מ אין הטלית אסור ללבוש, וגם אין עובר [במה שאינו מתקן הציצית לאחר הלבישה] כיון שאין עתה יכול להטיל בו שהוא שבת, ובחול ודאי עובר כל שעה שלבשו מבטל העשה של ועשו להם ציצית, וכן מזוזה ומעקה, ותדע דאטו בלא מזוזה יאסר ליכנס בבית, אלא בעמוד ועשה קאי ותו לא, עכ"ל - הרי מדכתב המרדכי דאטו בלא מזוזה יאסר ליכנס בבית אלא בעמוד ועשה קאי, מוכח להדיא דחיוב מזוזה הוא כמו מצות ציצית, שאין איסור ליכנס בבית שאין בו מזוזה, רק בשעת שנכנס לדור בו אז יש חיוב קום ועשה נמצא דחיוב מזוזה אינו רק לאחר שדר בה כבר - ודברי המרדכי הובא בב"י (או"ח סי' י"ח) ובמג"א (סי' י"ג ס"ק ח') להלכה², ולכן הוקשה לו דברי המחבר שחילק בין ציצית למזוזה והלא חזינן דאין חילוק, דציצית אין חיוב עד שמתעטף בו ובמזוזה אין חיוב עד שנכנס לדור בה.

דעת האחרונים שחולקים

אמנם בשו"ת אבנ"ז (יור"ד סי' שפ"א אות א' וב') כתב דמדברי התוס' הרא"ש מוכח בפירוש דדוקא בציצית דכתיב כסותך דמשמע שאתה מכוסה בה כמ"ש התוס' (יבמות דף ז':) משמע דוקא בציצית, אבל מזוזה מנא ליה לחדש דליכא איסור הלא י"ל דיש חיוב לתקנו מקודם, והנכנס בו כשאין בו

ע"ה) ועי"ש בסוף תשובה דלמעשה מסיק שאין לברך, שאין מברכין רק על קביעתה.
ע"ה) אדרבה בגד שאינו מצוייץ כהלכתו אסור ללבוש מדרבנן, ומיד שנפסקו ציציותיו מחויב לפשטו משא"כ במזוזה לא הטרחו רבנן לצאת מביתו ע"י במג"א שם.

מזוזה עובר בעשה, ואדרבה מקושיות התוס' שם מוכח דאי לאו דרש דכסותך נחשב עצם הלבישה לביטול עשה בידים, א"כ מזוזה דלא מצינו דרש זה ע"כ מסתבר דמחויב לתקנו מקודם, - ואדרבה בדע"ק (שם) מדויק לאידך גיסא מדכתיב ביתך משמע הבית שלו העומד לדור אפילו אינו דר בה מחויב במזוזה, ועי"ש (באב"ז) דידוע דספרי תוס' הרא"ש לא היו ביד המג"א ושאר האחרונים, על כן כתבו מה שכתבו, ועי' בכעין זה במק"מ (שם סוף סק"א), - ולפ"ז אין קושיא כלל על המחבר שמחלק בין ציצית למזוזה דשפיר יש חילוק דציצית אינו מחויב עד אחר הלבישה ולכן אין לברך על עשיית הציצית רק על העיטוף, משא"כ מזוזה שמחויב לתקנו מקודם כדי שלא יעבור ברגע שניכנס בו שפיר מברך על קביעתה.

ושוב מצאתי מפורש יוצא גם בדברי הרב פערלא ז"ל (בפי' לשה"מ עשה ח') וז"ל, ועכ"פ הדבר ברור לענ"ד כמש"כ דאין חובת מזוזה תליא בדירה ממש, אלא אפי' אינו דר בה רק שהכיהנ והזמינה לדירתו, ועפ"ז מתורץ היטב קושית המג"א (ריש סי' י"ט) מ"ש דגבי ציצית אינו מברך על עשיית הציצית מטעמא דליכא מצוה אלא בלבישתו, ואילו במזוזה קי"ל דצריך לברך מיד כשקובעה, והרי התם נמי קי"ל חובת הדר הוא, דכל זמן שאינו דר בתוכה פטור ממזוזה וכמש"כ התוס' במנחות (מ"ד ע"א) עכת"ד עיי"ש. ולפמ"ש"כ אין כאן מקום קושיא, דבמזוזה כשקובעה ודאי כבר גמר בדעתו לדור בה והזמינה לכך, ובזה כבר נתחייב במזוזה בבית זה וכמו שביארנו ושפיר מברך מיד משא"כ בציצית דלא מטא עידן חיובי' עד לבישה, ומה שהביא המג"א ראי' מדברי התוס' דמנחות שם דאין זה ענין לכאן, דלא כתבו התוס' שם כן אלא לענין המשכיר את ביתו לאחר דלא מחייב במזוזה כיון שאינו דר שם עיי"ש בדבריהם, ובזה ודאי פשיטא דלא מיחייב כיון שיצא לגמרי מביתו ומשכירתו לאחרים שידורו בו אבל כשקבע בית לדירתו אע"פ שעדיין לא נכנס לה כיון שגמר בדעתו לדור בה והכיהנה לכך, כבר חשובה דירתו להתחייב במזוזה כמבואר בברייתא דמס' מזוזה שהבאתי, דלא אשכחן בפוסקים מי שחולק בזה על הגאונים ז"ל שפסקו להלכה, אע"פ שלא ראיתי לשאר ראשונים שהביאו ברייתא זו עכ"ל. וע"ע שם שמדייק כן מלשון הרמב"ם והסמ"ג.

מחלוקת הראשונים

אוצר החכמה

היוצא מדברינו אלה, באנו למחלוקת בין הראשונים, דהמרדכי סובר דחיוב מזוזה דומה למצות ציצית שאינו מחויב אלא עד לאחר שנתעטף בו, וה"ה במזוזה אינו חייב עד שנכנס בבית, ואז יש חיוב בקום ועשה, - ותוס' הרא"ש סובר דלא דמי לציצית ואסור ליכנס לבית שאין בו מזוזה אפילו רגע אחד, א"כ ע"כ מחויב לתקנו קודם שנכנס בו, - והמג"א ודעימיה נקטו עיקר כשיטת המרדכי, - ודע"ק והרב פערלא ואבנ"ז נקטו עיקר כשיטת התוס' הרא"ש, וכתבו שבאמת י"ל שגם המג"א אילו ראה דברי תוס' הרא"ש הוי מודה ליה, - ולפי מה שבררנו לעיל להשוות התוספתא ושאר ראשונים לדברי התוס' נמצא דגם אלו ראשונים סוברים כתוס' הרא"ש, ודעת המרדכי יחידאה הוא.

נפק"מ להלכה

א"כ יצא לנו נפק"מ לדינא להקונה בית ואין בדעתו ליכנס בו עד יום מסוים, דלכאורה תלוי במחלוקת הראשונים הנ"ל, דלשיטת הסוברים שאסור ליכנס בבית שאין בו מזוזה, החיוב לתקן קודם שנכנס בו, כדי להכין הבית שיהא ראוי לדירה שלא יעבור על ביטול עשה כשיכנס בו, וכמו שחיטה והפרשת חלה שמצוה לתקן האוכל שיהא ראוי לאכילה, וא"כ מברך בשעת קביעתה על הפתח, דעכשיו מקיים המצוה שצותה התורה וכתבתם על מזוזת ביתך, ולא קשה מציצית שאין מברך על עשייתה דשם מפורש בתורה כסותך שאינו מחויב עד אחר שעטיפה בה. - אולם לשיטת

הסוברים דחיוב מזוזה דומה למצות ציצית שאין איסור ליכנס בבית שאין בו מזוזה רק לאחר שכנס בביתו חל עליו מצות עשה של וכתבתם, א"כ לא מיבעיא שאינו מחויב לקבעה קודם שנכנס בה, אלא דיש לדון משום כמה טעמים דעדיין אינו מקיים המצוה כדינה אם קבעה קודם שנכנס. טעם א' = תעשה ולא מן העשוי, פי' שלדבריהם אינו מחויב לקבוע מזוזה בבית שאינו דר בו כעת, א"כ בית זה פטור ממזוזה, וכשקובע מזוזה הרי קבע על פתח שפטור ממזוזה ועשייתו אינו חשוב כלום, ולמחר כשנכנס בו וחל עליו החיוב, המזוזה עשוי כבר. טעם ב' = את"ל דלא חשיב תעשה ולא מן העשוי, יש לעיין דמה שקובע קודם חיובו, אם נחשב כמבטל עשה דבזה שקובעה שלא בשעת חיובו, גורם בזה דאינו יכול לקיימו בזמן החיוב, א"כ ביטל מצות עשה של וכתבתם על מזוזות ביתך. טעם ג' = את"ל דלא חשיב כביטל עשה, יש לעיין אם יכול לברך על קביעותה, דעכ"פ כעת אינו מחויב בדבר, ואינו מקיים מצות וכתבתם, - ונבארם בעזה"י בפרוטרוט.

אה"ח 1234567

הוצאת החכמה

תעשה ולא מן העשוי

במנחת חינוך (מצוה תכ"ג) מצינו שדן בשוכר בית שאינו מחויב במזוזה עד ל' יום, אם קובעה קודם ל' יום אם יש חשש תולמ"ה, ועי"ש שנשאר בספק, וכן בשו"ת חקרי לב (ח"ד יור"ד סי' קכ"ז ד"ה ומצד) כשדן בשוכר שקבעה קודם ל' כתב וז"ל, וזה שקבע המזוזה בזמן הפטור שעדיין לא בא לידי חיוב מצוה קרינן ביה תעשה ולא מן העשוי ואין לו תקנה כי אם לכשיגיע זמן החיוב יסירנה ויחזור ויקבענה, - אך בשאר אחרונים מפורש שאין חשש תולמ"ה בשוכר שקבעה קודם ל', מטעם שמצינו בפרמ"ג (הל' ציצית סי' י"ה משב"ז ס"ק א') שהעושה ציצית בלילה אף למ"ד לילה לאו זמן ציצית ל"ה תולמ"ה, דזמן ממילא קאתי, ולא דמי לבעלת ג' שאינו חייב כלל ואינו ראוי לציצית, וכן אם עשה ציצית בשבת לשיטת המרדכי דפטור בשבת, מ"מ לא הוה תולמ"ה כיון דמחוסר זמן הוא, עכ"ל (עי' בית מאיר או"ח סי' י"ד, ובשו"ת אגורה באהלך סי' ל"ה). אך אי משום הא אין ראוי לנידון דידן, דבית שאינו דר בו גרע משוכר, דשוכר דר בביתו גם קודם ל' רק מחוסר זמן החיוב, משא"כ בבית שאינו דר הרי מחוסר מעשה הכניסה, ושפיר שייך החשש תולמ"ה, ומצינו כעין זה בשו"ת מהר"י הכהן (יור"ד הל' מזוזה אות ה') וז"ל ואני מסתפק בבית שאולה דפטור ממזוזה אם מ"מ עשה בו מזוזה ואח"כ שכרה לזמן, א"כ עשה המזוזה שלא בשעת חיובו אי אמרינן בי' תולמ"ה, וכן בבית נכרי שקנה אח"כ ... ע"כ, הרי כדברינו שיש להסתפק אם יש חשש תולמ"ה במזוזה שקובע על הבית קודם שבא לידי החיוב.

נחשב כאילו קובעם בשעת כניסה

אמנם לאחר העיון נראה דלא פסיל משום תולמ"ה, שבמג"א דנקיט כדעת המרדכי וסובר שעיקר החיוב הוא לאחר שנכנס לדור בבית מצינו דאם קובעה קודם שנכנס בו, כשר וליכא חשש תולמ"ה, דכתב (שם) וז"ל ואפשר .. אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכו כשנכנס לדור בו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל, עכ"ל. הרי דלא נסתפק כלל אם יוצא במזוזה שקבע קודם החיוב, ואם מחויב ליטלו ולהחזירו מחשש תולמ"ה, והספק הוא רק אם יכול לברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה, - וסברא לזה מצינו בשו"ת נאות דשא (סי' ס"ב ד"ה והנראה) וז"ל והנראה אצלי בתירוץ הקושיא בשים לב דלכאורה לא משכחת כלל ציצית כשרים בעולם לפי ההלכתא דקיי"ל דשלא לצורך הוי תולמ"ה א"כ הרי כל הציצית מטיילין בטלית קודם שלובשו וכמ"ש המג"א ברסי' י"ט וא"כ לפי מה דקיי"ל דכלי קופס' פטורין מציצית וכל זמן שאינו לובש הטלית אין בו שום חיוב

ע"ז בשו"ת חקרי לב (שם סוף ד"ה אך) מה שדן בסברא זו.

לעשות לו ציצית ואפי' על הלבישה אינו עובר כשלובש בגד בלא ציצית ... וא"כ הציצית שעושה בטלית קודם הלבישה הוי עשי' שלא לצורך ונמצא אח"כ כשלבשו הוי ליה תולמ"ה כיון דמעיקרא הוי' שלא לצורך והי' מחוסר מעשה דהיינו מעשה הלבישה ובה"ג ודאי הוי תולמ"ה וא"כ לא משכחת ציצית כשרים בעולם ... אע"כ הדבר פשוט דמעשה הטלת הציצית כיון שהוא הכנה והזמנה למעשה הלבישה ועושה הציצית עבור שרוצה ללבוש הטלית הוי הכל מעשה א' ולבישה אריכתא ובעת שלובש הטלית נגמר אז מעשה הטלת הציצית וכאלו אז הטילם בבגד וזה פשוט ומוכרח, עכ"ל, ועי' בשו"ת פני מבין (סי' רי"ב) דה"ה לגבי מזוזה וחד סברא לתרוייהו, וכעין זה כתב בדע"ק (סי' רפ"ט ס"ק לד) השוכר שקובע המזוזה קודם ל' דומה להטלת ציצית על בגד קודם לבישה.

עוד חילוקים בדין תולמ"ה

ובשדי חמד (אות קי"ג) מצינו סברא אחרת בשם ספר דרך המלך (החדש הל' מזוזה פ"ה) וז"ל מזוזה עדיף מציצית בלילה דאי לאו הסברא של זמן ממילא קאתי שייך תולמ"ה, אבל מזוזה שמצוה תמידיות הרי בכל עת ובכל זמן היא זמן המצוה, א"כ ליכא תולמ"ה, וביתר ביאור בשו"ת הרי בשמים (מהד"ת סי' רי"ו) וז"ל והנה אף דבמזוזה פוסל תולמ"ה, א"כ לכאורה כיון שקובע בעת הפטור הו"ל תולמ"ה, אמנם ז"א, דדווקא בחתך והניח לבסוף העמיד פסלינין במנחות (לג:) משום תולמ"ה, כיון דכל זמן שלא העמיד הסיפא בבנין ליכא חיוב מזוזה בעולם ולכך הוי שפיר תולמ"ה, משא"כ בנ"ד חל על הבית הזה חיוב מזוזה לכל מי שקובע דירתו בתוכו, אפס דהאי גברא עדיין לא קבע דירתו ולכן אין כאן חשש תולמ"ה, ועי"ש באריכות, ושוב מצאתי גם בשו"ת מחנה חיים (סי' ט"ו) דכתב כעין זה וז"ל, ונלע"ד דהבדל גדול ביניהם דהגם דחיוב ציצית או חיוב מזוזה הוא דוקא אם אדם לובש אותו או דר בו היינו שאין עליו חיוב לעשות ציצית או לקבוע מזוזה אבל עכ"פ מותר לאדם לעשות ציצית טרם שלובש ורשאי אדם לקבוע מזוזה טרם שנכנס בבית דעכ"פ הוא בר חיובא ולא נאמר דהוי תעשה ולא מן העשוי דהלא בשעת עשי' הי' פטור מציצית זה טעות דהלא הי' בר חיוב ואינו חסר רק מעשה לבישה או מעשה הכניסה אבל אם אדם קובע מזוזה בבית גוי או עושה ציצית בבגד גוי ואח"כ נקנה הבית או הבגד מ ישראל יהי' הציצית פסולין ולא קיים עשה במזוזה דהא נקבע בשעת פטור וחסר מעשה קנין שיבא לרשות חיוב מלבד הלבישה והכניסה ודו"ק עכ"ל. ובוזה נתברר לנו, שהקובע המזוזה על פתח ביתו קודם שזר בו, אפילו להסוכרים שחיוב הוא רק לאחר שנכנס לדור בו, מ"מ יוצא במזוזה זו ואין כאן חשש תולמ"ה. וכ"פ בשו"ת שבה"ל (ח"ו סי' קס"א).

אוצר החכמה

אח"ח 1234567

דיון בשיטת הפר"ח שחושש לתולמ"ה במזוזה שבביתו שהשתמש בו למצות סוכה

ואל יקשה בעיניך, שלפי מה שעלה בידינו שהקובע מזוזה על הבית קודם שבא לידי חיוב ליכא חשש תולמ"ה, איך נפרנס מה שמצינו בשו"ת ארבעה טורי אבן סי' י"ד הובא בפ"ת (יור"ד סי' רפ"ו ס"ק י"ג) וז"ל (הפ"ת) לענין מה שיש ברוב מקומות חדרים מקורים עם מזוזה, ובסוכות פותחין הקירוי ומסככין בענפים והמזוזה קבועה בדלת ואחר הסוכות משליכין הסכך ומקררין עם הקירוי כמקודם והמזוזה כדקאי קאי, אם יפה עושים או לא, ודעת גדול אחד (הפר"ח) דיש בזה משום תולמ"ה ע"כ צריך אח"כ ליקח משם המזוזה ולקבוע אותה מחדש ולברך עליה, ... והרב בעל המחבר חולק עליו, חדא דמעולם לא יצא הסוכה הנ"ל מידי חיוב מזוזה דאי משום סוכה דירת עראי הרי חדר זה דירת קבע כל השנה, וע"כ לא פטרינן סוכת החג אלא כשעושה לשם חג אף כשעושה דירת קבע פטורה דמקרי דירת ארעי, אבל בחדר זה שהוא דירת קבע כל השנה ודאי גם בימי סוכות לא נפטרה ... ועוד דפסול תולמ"ה לא הוי אלא כשמתחלה נעשה בפסול, אבל אם מתחלה נעשה בהכשר וחדר

שחייב במזווה אף שנפטר החדר אח"כ ממזווה כגון שמסירין הקירוי וכדומה לזה מ"מ כשנתקן כשירה ואין בזה משום תולמ"ה עי"ש באורך, עכ"ל (והובאו דבריהם גם בשע"ת בהלכות סוכה אר"ח סי' תרכ"ז) - משמע מדבריהם שאם יאמר כדעת הגדול, דסוכה כזה פטור ממזווה בז' ימי החג, ושייך חשש תולמ"ה אפילו היכא שעשהו בזמן החיוב, יש כאן חשש תולמ"ה לכ"ע. ולכאורה צ"ע הלא נתברר לנו לעיל דמזווה הנעשה קודם שבא לידי חיוב ליכא חשש תולמ"ה, ועוד יותר קשה שמצינו באחרונים שאף דנקטו להלכה בשאלה הנ"ל כאט"א, והוא מטעם הב' דכל שתחילתו בהכשר אין בו תולמ"ה, מ"מ באופן שלא שייך היתר זה, כגון הקובע מזווה בז' ימי החג על סוכתו שדר בו כל השנה, שכה"ג נחשב תחילתו בפיסול מחויב ליקח משם המזווה ולקבוע מחדש לאחר החג, משום תולמ"ה, (עי' במסגרת השלחן על קיצ"ש סי' קל"ד סק"י) הרי שכתבו להלכה דהיכא שקבע קודם שנתחייב יש חשש תולמ"ה, - הגם שמצינו באחרונים שכתבו בפירוש דגם בזה ליכא חשש תולמ"ה, וז"ל הבכורי יעקב (בתוספות בכורים סי' תרכ"ו) אכן לפענ"ד גם בזה יש ספק, די"ל דפסול תולמ"ה לא שייך רק אם הדבר מצד עצמו לא הי' ראוי למצוה בשעת שנעשה בו, כגון בקובע קודם שהי' בת ד' כנפות או בקובע מזווה קודם שנפתח הדלת דבכל הני בשעת עשייה לא היה ראוי למצוה מצד עצמו, אבל אם הדבר ראוי למצוה רק דבאותו עת שעשה פטור הוי' ממנה י"ל שאין בזה משום תולמ"ה ... א"כ ה"ה ג"כ בעושה מזווה בחג, ע"כ. וכן כתב בשו"ת הרי בשמים (שם), והיא הסברה שהזכרנו לעיל - מ"מ צ"ע אם הפוסקים הנ"ל חולקים על יסוד זה.

אוצר החכמה

אבל כשנעייין בשיטת הפר"ח ודעימיה יתברר בעזה"י שגם לדבריהם שסוברים שהקובע מזווה על הסוכה בז' ימי החג יש חשש תולמ"ה, מודים שהקובע בביתו קודם שנכנס בו אין חוששין לה דלא דמי זה לזה, שכאן דבבית הגם שאינו דר בה מ"מ הבית לעצמה עומדת בגדר בית שמחויב במזווה והפטור הוא מצד האדם שלא נכנס בו (כמ"ש הבכור"י), משא"כ בסוכה לשיטת הפר"ח ע"כ הפטור הוא מצד עצם הבית שחל עליו שם ארעי (כמ"ש הבכור"י שם) פי' שסוכה זו דומה לביהמ"ד או לבית שבספינה שפטור מצד עצמם (עי' ביור"ד סי' רפ"ו סעי' י"א) ועכצ"ל כן, דאין לפטור מטעם שנחשב לבית שדעתו לדור בו זמן קצר, דבית כזה מחויב במזווה כמ"ש בשו"ת מהר"ם שיק (יו"ד סי' רפ"ו) דבית שלו אפילו אין דר בו רק ז' ימים מחויב במזווה, אלא עכצ"ל דסברת הפר"ח היא דעי"י שמיחדו למצות סוכה נתבטל מלהיות בית דירה [כמ"ש הבכור"י דסוכה אמר רחמנא ולא ביתו של כל השנה] ולכן כתב הפר"ח שהקובע מזווה בז' ימי החג יש חשש תולמ"ה, שהרי זה דומה להקובע מזווה על בית שאין בו ד' על ד' אמות וכדומה, ולאחר זמן הוסיף עד ד' על ד' שלכ"ע יש חשש תולמ"ה, דבז' ימי החג אינו בית דירה ואח"כ חוזר להיות בית דירה, אבל בנידון דידן שהבית כמו שהיא מחויב מצד עצמה, רק החסרון הוא מצד שאינו דר בה כעת, יש לומר גם לדבריהם אין כאן חשש תולמ"ה, ודו"ק.

אוצר החכמה

ביטול עשה

בשו"ת חקרי לב (ח"ד יור"ד הל' מזווה סי' קכ"ח ד"ה אך) כתב וז"ל וכשאני לעצמי היא גופה צריכה רבה, שהרי עיקר מצות מזווה בקביעות המזווה בבית, וקום עשה שבה, וכשקבעה נמצא מקיים העשה כל ימיו במעשה שעשה, וא"כ איך יניחנה בזמן הפטור דכמאן דליתיה דמי כיון שפטור מן הדבר, וכי הגיע יום ל' נהי עשה לא ביטל, שהרי זה כמו שהניח אחר מזווה בפתחו של זה דנפטר בכך, אבל עכ"פ הוא לא קיים העשה ... וא"כ זה שקבע המזווה בזמן הפטור הרי זה כמבטל העשה בידיים, שכשיבא זמן החיוב נפטר מהעשה מאליו בלי שום מעשה ... ולא דמיא למצות ציצית שקושרין הציצית על בגד קודם שמתעטפין בה, א"כ הרי אינו מקיים המצוה רק לאחר העיטוף, א"כ הרי כמבטל העשה בידיים שכשיבא זמן החיוב לאחר העיטוף נפטר מהעשה מאליו, דשאני

דזה שהעיקר המצוה הלבשה, ... דעיקר המצוה היא גמר המצוה, ובציצית עיקר המצוה הוא הלבשה בטלית שיש בו ציצית ועשיית הציצית אינו עיקר המצוה כי אם הכשר מצוה ... משא"כ במזוזה דעיקר המצוה הוא הקביעות מזוזה, ע"כ. נמצא עולה מדבריו, דעיקר מצות מזוזה הוא הקביעות, ולכן כשקובע מזוזה על פתח ביתו בזמן הפטור, הרי מבטל בידים עיקר העשה של וכתבתם, משא"כ בציצית דעיקר המצוה הוא הלבשה, ולכן מותר להטיל הציצית קודם לבישה ואין חשש של ביטול העשה של ועשו להם ציצית.

מזוזה קביעתה עיקר המצוה

והנה חידוש גדול חידש לנו הגאון בעל החקרי לב, דיש חילוק יסודי בין מצות מזוזה למצות ^{אוצר החכמה} ציצית, שבוזה העיקר הקביעות, ובוזה העיקר הלבשה, - והנה לכאורה יש לעיין מהיכי תיתי להחקרי לב לומר שיש חילוק בין שתי מצות אלו, הלא בשניהם מקרא מלא דיבר הכתוב, בציצית כתוב ועשו להם ציצית, ובמזוזה כתוב וכתבתם על מזוזות ביתך, ומנא לן למימר שבציצית כוונת הבורא ב"ה "שילבש" בגד מצויצית, ובמזוזה כוונת הבורא ב"ה "שיקבע" מזוזה על פתח ביתו, הלא אפשר שגם במזוזה המצוה היא שיכנס בבית שיש בו מזוזה. והנה המעיין שם בא"ד (ד"ה ושוב) יראה שדייק כן מלשון הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ח) שכתב דכל מצוה שעשייתה גמר חיובה מברך עליה בשעת עשייה וכל מצוה שיש אחר עשייתה ציווי אחר אינו מברך אלא בשעת שעושה הציווי האחרון, וקשירת הציצית חושב הרמב"ם עם המצוות שיש עוד ציווי אחר עשייתה משא"כ במזוזה. הרי דלאחר קביעות המזוזה נגמר המצוה וקביעתה הוא עיקר מצוה, ועוד ראי' לזה כתב שם וז"ל, מדדייק הגמ' (שבת כג) דנר חנוכה הדלקה עושה מצוה מדמברך אקב"ו "להדליק" נר חנוכה, ומינה מזוזה מדמברך אקב"ו "לקבוע" מזוזה ש"מ דעיקר המצוה הוא הקביעות עכ"ל, [ועוד י"ל ראי' לדבריו מדמברך רק בשעת קביעתה, ולא בשעת כניסה לבית שמזוזה קבוע על הפתח, משא"כ במצות ציצית מברך בכל יום ויום על עטיפת טלית].

ועל מה שכתבנו היכן מצינו בפסוק חילוק בין מצות ציצית למצות מזוזה, מצאתי בספר מאמ"ר דכתב בזה"ל ונהי דציווי הציצית הוא על העשייה מ"מ משמעות קרא שיהיה עליו כל היום ולבוש ומכוסה בו ... משא"כ מזוזה דעיקר משמעות קרא על קביעתה ... עכ"ל.

כניסה לבית שמזוזה קבוע על פתחו מקיים המצוה של וכתבתם

אולם המעיין במג"א יראה שסובר דבאמת אין שום חילוק בין מצות קביעות מזוזה למצות ציצית דגם במצות קביעות המזוזה יכול להיות שיהיה עוד צווי אחר עשייתה כמו בעשיית ציצית, וה"ה להפך במצות ציצית יכול להיות שגמר המצוה יהיה בעשייתה כמו במזוזה, ומפרש נוסח הברכה והחילוק שחילק הרמב"ם בין מצות מזוזה למצות ציצית באופן אחר, והנה בסי' י"ט כתב המחבר שאין לברך בשעת עשיית הציצית, והקשה מג"א וז"ל וצ"ע מה שנא במזוזה דקיי"ל שצריך לברך כשקובעה ... ולכן נ"ל דסתמא דמילתא במזוזה קובעה כשדר בתוכה לכן מברך על עשייתה, אבל טלית מסתמא קובע ציצית עד שלא לבשו לכן אינו מברך על עשייתה, ואה"נ אם היה לבוש ציצית ונפסקו לו והטיל בו ציצית אחרים מברך אקב"ו לעשות ציצית כמו במזוזה, מיהו י"ל דמיד שנפסק לו מחויב לפשטו ולתקנו, עי' בשבת דף קי"ח, משא"כ במזוזה לא הטריחו רבנן לעקור דירתו, ואפשר במזוזה אם קבע בו מזוזה קודם שדר בתוכה כשנכנס לדור בתוכו מברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה כנ"ל עכ"ל. נמצא מפורש יוצא מדברי מג"א שאליבא דאמת אין שום חילוק בין מצות מזוזה למצות ציצית, ובשניהם אמרינן הן תיקונו למצוה, והן ההשתמשות בהן למצוה, ולכן בשניהם יכולין לברך או על עשייה או על ההשתמשות, ומה שכתב הרמב"ם דעל

מצות ציצית מברכין אקב"ו להתעטף ולא על עשייתה דעשייתה אינה גמר מצוה כיון דיש עוד ציווי אחר, משא"כ במזוזה מברך בשעת קביעתה, הוא מטעם שע"פ רוב מתקנים הציצית על הבגד קודם העיטוף א"כ בשעת עשייתו לא נגמר המצוה עד שמתעטף בה לדידן דקיי"ל שציצית חובת גברא, על כן אין שייך לברך אז, ומברך רק בשעת העיטוף שאז נגמר המצוה, אבל באמת לו יצויר אופן שקושר הציצית בשעה שמלוכש בד' כנפות שפיר מברך אקב"ו לעשות ציצית (אך למעשה לא משכחת לה, כיון דמיד שנפסק מחויב מדרבנן לפשטו מעליו) אבל במזוזה סתמא דמילתא כשקובעה הרי דר כבר בתוכה והחיוב מוטל עליו בשעת הקביעות א"כ בשעת קביעתה נגמר המצוה לכן שפיר מברך על עשייתה, אבל אם קבעה קודם שנכנס בה א"כ בשעת קביעתה אינו נגמר המצוה דיש עוד ציווי אחר דהיינו הכניסה לבית לדור בה, לכן א"י לברך רק בשעה שנכנס בו דאז נגמר המצוה ומברך אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה, כמו בציצית שמברך בשעת העיטוף, - נמצא יוצא מדברי מג"א, דמה שמברך על מצות ציצית בשעת העיטוף אין שום ראי' דזה עיקר תכלית המצוה אלא תכלית המצוה היא המעשה שעושה שע"ז נגמרת המצוה - א"כ הקובע מזוזה קודם שנכנס לדור בביתו מקיים המצוה של וכתבתם דאז נגמר המצוה - לכן כמו במצות ציצית לא מצינו מי שיאמר שהקושר ציצית על בגדו קודם לבישה ביטל העשה של ועשו להם ציצית, ה"ה במזוזה הקובע על ביתו קודם שנכנס בו לא ביטל שום עשה שהרי מקיים העשה בשעה שנכנס לדור בו, וכן הבנת כל האחרונים בדברי המג"א, עי' במור קציעה, ומאמר, ברכ"י, תורת חיים, שו"ת תועפות ראם (יור"ד מ"ג) ועוד - וע"ע בשו"ת ארץ צבי (סי' ט"ו ד"ה ויש) וז"ל, דתפילין כתיב וקשרתם משא"כ מזוזה ל"כ בקרא ותקבעינו, וא"כ עיקר המצוה משך היות המזוזה על פתחו ולא הקביעות עצמה, והא דמברכין לקבוע י"ל ... מ"מ ל"ח עצם המצוה רק הוויית המזוזה בבית עכ"ל. משמע גם מדבריו שלא כמ"ש חקרי לב.

איור החכמה
1234567

למה אין מברכין בכל יום לדור בבית שיש בו מזוזה

אך לפ"ז צ"ע מה שנא מזוזה מטלית שתקנו לברך בכל יום בשעה שמתעטף בה, משא"כ במזוזה מברך פעם אחת בשעת קביעתה או פעם ראשונה שנכנס בה כמ"ש מג"א, ואמאי לא יברך בכל פעם שיוצא ונכנס, הלא מקיים המצוה במה שנכנס לדור בבית שיש בו מזוזה (וכן הקשה במאמר לשיטת מג"א) - והנה בשו"ת רעק"א (מהד"ק סי' ט') כתב וז"ל, ונ"ל דגם ההולך מביתו לעסקיו בשעות הרבה ופעמים נוסע מעירו על איזה ימים, דלכאורה הדין כשחוזר לביתו יברך על המצוה דהא בנתיים שלא היה בדירת ביתו לא היה עליו חובת מזוזה ומתחיל עתה חיוב חדש ... וכמו פשט טליתו על דעת שלא להתעטף בו מיד שחוזר ומברך כשלבשו וצ"ע לדינא עכ"ל - נמצא יוצא מדברי רעק"א שסברא היא שגם במזוזה מחויב לברך בכל פעם שמשתמש בביתו באופן שצותה התורה כמו במצות ציצית וניחא לי' דכל זמן שאינו פורש מביתו לזמן ארוך חשוב כמו טלית שפשטו על דעת להתעטף בה עוד, רק כשיוצא מביתו לזמן ארוך כגון נוסע לעיר אחרת קשה לו, שאז הרי זה דומה למי שמסיח דעתו מלהתעטף בו עוד שמברכין בטלית. - הרי מוכח בפירוש מדבריו שגם במצות מזוזה נחשב הכניסה בבית שיש בו מזוזה למצוה שיכולין לברך עליו, עכצ"ל כמו שפרשנו דברי מג"א דכניסה לבית נחשב לגמר המצוה כמו עטיפת הטלית^{ע"ה}. - אולם בשו"ת דבר אברהם (סי' ל"ז ענף ג' בהגה"ה) כתב שאין לברך, שאפילו באופן שפורש מביתו לזמן ארוך, לא דמי להפושט טליתו ומסיח דעתו מללבשו עוד שמברך, דהתם בציצית בשעה שאין הטלית עליו אינו בר חיובא כלל, משא"כ במזוזה מחויב אפילו בשעה שאינו בביתו כיון דביתו זו חשוב

ע"ה) ועי"ש דלמעשה לא יברך כמ"ש בברכ"י דלא תקנו חכמים ברכה רק על מצוה שיש בה עשיה.

[1234567 תח"ט]

לבית דירתו (לאחר שיחדו לדור בו ודר בו) מחויב במזוזה. וכן כתב בשו"ת עין יצחק (חיו"ד ס' ל"א אות א') וז"ל, הנני להשיבו כי לדעתי ברור דא"צ לברך והוא דהשיטה מקובצת לב"מ (דף ק"א ע"א) כתב על מה דאמרו מזוזה חובת הדר כו' דאפי' יש לו עשרה בתים שאינו דר בהם דירה קבועה אלא שנכנס פעם אחת בשנה, חייבות כולן במזוזה חוץ מבית העצים שהנשים כו', ה"ר יהונתן ז"ל, עכ"ל השמ"ק. וכה"ג כתב הנימוקי יוסף בהלכות מזוזה בסופו במה דאמרו שם על השוכר להביא מזוזה כו' דאע"ג שאם לא הי' שוכרה הי' חייב המשכיר לעשות מזוזה מידי דהוי אבית התבן ובית העצים כו' עכ"ל. א"כ לדבריהם הדין הוא דאף בשעה שיוצא מביתו חייב ג"כ במזוזה כיון שנכנס לפרקים שם ולא פקע ממנו חיוב מצוה זו. וכמו בבית התבן דאין נכנס אלא לפרקים וכן באוצרות יין ושמן לפי שהשמש נכנס שם אף דאין זה בקביעות דגם זה בכלל דירה יחשב. ואף לפמש"כ השמ"ק לב"מ שם בשם הרא"ש דמי שיש לו עשרה בתים ואינו דר בהם אינו חייב לקבוע מזוזה כו' היינו היכא דדר בו לפרקים ולא דר בקביעות. אבל היכא דאין לו דירה אחרת רק שיוצא לעסקיו דוודאי מקרי דירתו וחייב במזוזה כיון דהוי ביתו כמש"כ ה"ר יהונתן והנימוקי יוסף שם. ואפשי פלוגתא לא מפשינן. לכן לא שייך לברך משום דאף בעת שיוצא מביתו לא פקע ממנו המצוה, עכ"ל. - אך לדבריהם בשוכר בית ונמצא בה מזוזה, שא"י לברך אקב"ו לקבוע מזוזה שהרי המזוזה קבוע ועומד על הדלת, יכול לברך עכ"פ אקב"ו לדור בבית שיש בו מזוזה שהרי כעת חל עליו חיוב חדש שלא היה עליו עד עתה.

גם שוכר הנכנס לביתו אינו מברך

אולם בספר פני אריה (לר' חיים ארי' ליב פוינזולבער תרל"ג - דף ה') כתב להעיר על דברי הגאון רעק"א באופן אחר וז"ל, והנה האף אשר כל גופי מרתתא לדבר כבוד הגאון אשר כבודו מלא עולם, מי לא ידע כבוד גדלו וערכו הרב, אמנם התורה נתנה רשות לדרוש אותה, ובפרט להדין הנוגע לכל ואין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה', לזאת אקוד אפים ארץ לברר הדין, וזהו גם כבוד הגאון החסיד זצוקלה"ה. הנה הגאון דעתו לדמות זאת לטליתו שפשט שהוא חייב לברך אפי' כמה פעמים ביום, לע"ד אינו דומה כלל, דטלית חובת גברא הוא ואינו חייב להיות עליו כל היום אשר ע"כ אם היה צריך לילך לשוק ופשט טליתו מעליו, ולא הלך בהטלית מחשבתו נכרת מתוך מעשיו, שגמר המצוה עת פשטו מעליו, וכעת כאשר רוצה ללבוש, מצוה חדשה באה לידי, וצריך לברך מחדש לא כאלה מצות מזוזה שהמצוה תלויה עליו מעת הוסדה במשקוף עד עולם, או עד עת בדיקה, ואין לו רשות לעקרה אשר ע"כ אם יסע איש לפרקים לדרכו או הולך לצרכיו לשוק דעתיה עלויה. ומלבד זה הפרש גדול יש בין טלית למזוזה, כמו ששינוי במס' ביצה דמקשה הגמ' ומ"ש מאתרוגים דתנן הפריש שבעה אתרוגים לשבעה ימים, אמר רב כאו"א יוצא בה ואוכלה לאלתר, ושמואל אמר כאו"א יוצא בה ואוכלה למחר, ומשני התם דמפסקי לילות מימים, כל חד וחד יומא מצוה באנפי נפשיה הוא, הכא דלא מיפסקי לילות מימים, כולהו יומא כחדא יומא אריכתיה דמיא. וממנה נקח לעשות מלאכתנו אשר אינו דומה טלית למזוזה, בטלית מיפסקי לילות מימים, שמצות ציצית אינו נוהגת בלילה, ואף הישן בטליתו בלילה, למחר ממשימש בציצית ומברך, ע"כ כל חד וחד יומא מצוה באנפיה נפשיה היא, לא כן מצות מזוזה דלא מיפסקי לילות מימים, כוליה יומא כחדא יומא אריכתא דמיא, ע"כ אם עשה בפעם הראשון, כמסמר נטוע לעולם בל תמוט, והברכה סובב והולך על כל הזמן. גם לברכת סוכה שהביא הגאון לא דמי, ששמה כאשר יצא מסוכתו גמר מצותו, ואם ירצה שלא לאכול רק פחות מכזית יש לו רשות לאכול חוץ לסוכה, ועל השינה א"צ לברך כדעת הרא"ש, א"כ מה שבירך לישב בסוכה לא קאי על ישיבת סוכה תמיד אשר ע"כ כשיחזור אז מתחיל מצוה מחדש וצריך לברך.

עוד יש לי להביא ראיה עצומה מהרואה את חבריו לאחר ל' יום שהדין שיברך שהחיינו, והנה נחפשה ונחקורה אם ראה את חבריו לאחר ל' יום ובירך שהחיינו והיו שניהם בעיר אחת, רק שלא ראו איש את אחיו יותר מל' יום היעלה על הדע' כאשר יפגשון איש את רעהו שיברכו שהחיינו, הלא כל החוצות והשוקות היו מלאים ברכות, וזה דבר שאין הדעת סובלתו, ע"כ מחוייבים אנחנו לפשר הדבר כי הרואה א"ח לאחר ל' יום כאשר לא הי' בביתו אחד מהם, ואם הי' רוצה לראות ולהראות לא היה סיפר בידו אז מחוייב לברך ברכה זו על הטובה אשר זיכהו ה' שיבוא הוא אל חבריו או חבריו אליו, לא כאשר היו שניהם בעיר אחת ויש סיפוק בידם להתראות איש את רעהו אז הברכה ראשונה שבירך יחול עליהם אף על כמה שנים - ואינו דומה להרואה קברי ישראל שמברך אחר ל' יום אף על בה"ק הלז, ששם אינה ראיה של שמחה וגם לקבל עליו מדת הדין, אשר ע"כ משונה הוא מכל הברכות וקבעוהו מל' לל' כפי שקבעו ל' להספד, לא כן ברכת מזוזה כאשר קבעו בפעם הראשונה, ידוע שקבעו אותה בברכה על כל הזמן שידור בה הוא וב"ב וגם מי שיבוא אליו אף אם יעכב שם הרבה ואף אם באמצע חלף ועבר והלך לדרכו, הלא המזוזה נשארה במקומה וגם אם נסע לאיזה נסיעה באלו הימים, לא מבעיא אם הניח גם ב"ב הוי כמו חברים שהיו מסובין, והניחו שם זקן או חולה כשחוזרין א"צ לברך אלא אע"פ שסגר הדלת ולא הניח שמה איזה אנשים יכול לסמוך על ברכתו הראשונה כי אדעתא דהכי קבע המזוזה בפעם הראשון ועבדו לעולם [וזה לשיטת הג' רע"א שדעתו שכל שאין האיש בביתו לא יקיים מצות מזוזה וציין לעיין (סי' ק"א במג"א סק"ב) וכוונתו למש"א המ"א לענין דוד שבבילה היו לו מצות מזוזה משא"כ במרחץ, אמנם בס' נח"צ ביו"ד (סי' רצ"א) דעתו נוטה אשר יקיים מצות מזוזה אף אין האיש בביתו והדין עמו].

גם מה שעלה ע"ד הגאון לומר כאשר אדם יוצא מדירתו, ויכנס אחר תחתיו שמחוייב השני לברך גם זה נכלל בכל הדברים שדברנו כפי מה שביארנו אשר ברכת המזוזה טובב והולך עד גמירא והיוצא או הנוסע סומך על ברכתו הראשונה אותו הדין בעצמו תסוב גם ע"ז לפי מאי דקי"ל אשר אין אדם רשאי ליקח מזוזה מביתו, כאשר עוקר דירתו וחמירא סכנתא מאיסורי ע"כ הדעת נותנת כאשר אדם קובע מזוזה ומברך ברכתו אין דעתו כשידור' הוא בעצמו רק לעולם כל מי שידור בקרבו הן הוא או אחרים, ואף אם כשיכנס עכו"ם לתוכו מחוייב ליטול את המזוזה, אז אין ספק בדבר כאשר אח"כ יכנס ישראל לתוכו מברך מחדש, אבל לא אם יהודי יכנס, ואף אם עכו"ם רוצה לשכור כ"ז שלא נכנס בהדירה ולא עקרו את המזוזה לאו כלום הוא כי אין מחשבה מוציא מידי מעשה, הכלל העולה בברכתו הראשונה יכול להוציא כל מי שיכנס תחתיו, והמשכיר א"צ לברך וגם אולי אין רשאי ויכול לסמוך על ברכת חבריו עד זמן שיעמוד המזוזה. הגע עצמך אם אדם קונה תפילין אצל חבריו בחזקת בדוקים האם מחוייב לבדוק מחדש ולא יסמוך ע"ח, ועד כאן לא בעי בגמרא המשכיר בית לחבריו בחזקת בדוק, ומצאו שאינו בדוק מהו אבל אם לא ידעין שהוא אינו בדוק יוכל לסמוך עליו, האף שהמשכיר בדק עבורו וגם עשה מסתמא ברכה הצריכה לזה עכ"ז יוצא חבריו בברכתו, ככה גם בזה אם מתחילה עשה הברכה חל ברכת מזוזה על כל הזמן שיעמוד המזוזה עליו וע"ח ועל כל הדברים בתוכו כהלכתו, עכ"ל. נמצא ס"ה היוצא מדבריו, דגם השוכר הנכנס פעם ראשונה בביתו לדור אינו מברך, אפילו אם יאמר שמקיים כעת בשעת הכניסה מצות וכתבתם פעם ראשונה בבית זו כשיטות האחרונים הנ"ל, אפ"ה אין לברך, דברכה שבירך המשכיר בשעת קביעת המזוזה כיון לכל המצוות שיבא ע"י קביעות זו, לפ"ז אם קבע מזוזה ולא בירך יכול לברך בשעת כניסה^(ע) לסברת מג"א ורעק"א דכניסה נחשב למצוה כמו

(ע) ובשו"ת רעק"א (מהד"ת סי' י"ג) מפורש כן, וז"ל, וכן מזוזה בפתחו ולא ברך בשעת קביעתו אף דאינו עושה מעשה, מ"מ כל רגע הוי תחלת מצוה דאלו נטלו המזוזה לא יהיה לו המצוה מכאן ולהבא, ע"כ.

שכח

בית ועד לחכמים

עיטוף בטלית, רק אם בירך בשעת קביעתה אינו יכול לברך בשעת כניסה דברכה שבירך פוטר כל הכניסות.

מצות מזוזה דמי למצות ציצית

נחזור לענייננו, יצא לנו מדברי מג"א ושאר אחרונים הנזכרים שאין שום חילוק בין מצות ציצית למצות מזוזה, ובשניהם יכולין לקיים העשה בין בהכשרת המצוה, דהיינו קשירת הציצית על הבגד וקביעות מזוזה על מזוזות ביתו, ובין בהשתמשות באופן שצותה התורה דהיינו עטיפת טלית מצוייצת, ולדור בבית שיש בה מזוזה, והדבר תלוי אם בשעת עשיה יש חיוב בדבר אז מקיים העשה מיד, ואם לאו מקיים העשה בשעת השתמשות בזמן החיוב, - בקיצור על רגל אחת הוא, דסוברים דכניסה לבית נחשב כעטיפת הטלית - נמצא לפ"ז מה שחידש החקרי לב שהקובע מזוזה על ביתו בזמן הפטור מבטל העשה כיון שעיקר המצוה הוא הקביעות, ולא דמיא להקושר ציצית קודם שמעטף בו דשאני התם שעיקר המצוה הוא העיטוף, אינו מתאים לדברי הפוסקים האלו, דלדבריהם קביעות המזוזה בבית קודם שדרין בו דומה לקשירת ציצית על בגד קודם העיטוף, וכמו לגבי ציצית לא נחשב לביטול עשה, ה"ה לגבי מזוזה.

מו"מ בדברי החקרי לב

והאמת היא שאפילו אם נאמר כסברת החקרי לב שעיקר מצות מזוזה היא הקביעות ובשעת כניסה אינו חשוב כמקיים מצוה, ולכן תיקנו חכמים נוסח הברכה אקב"ו "לקבוע" מזוזה, אפ"ה אין הכרח לומר שאם קבע מקודם זמן החיוב נחשב לביטול עשה, דיי"ל דמעשה של קביעות מזוזה נגמרת בשעת שחל החיוב ונחשב כאילו קיים אז המצוה, כמו שאבאר בעז"ה. והנה מקור לסברא זו ציין החקרי לב גם להגאון החיד"א ז"ל בספרו ברכי יוסף (או"ח סי' יט), וז"ל, אכן נראה דהחילוק ברור, דבשלמא בציצית דבגמור בדבר, דהיינו בלבישת ציצית, אדם מתעסק בגוף המצוה ומתעטף בו, שבקוה לברכה עד התכלית האחרון, כיון דגם בגומרו של דבר והיה בהעטיפ' עסיק ואתי בגוף המצוה. משא"כ במזוזה דגמר העסק במצוה הוא קביעותה, ואחר זה לא נשאר שום עסק בה כשיבא לדור, ולא רצו לקבוע הברכה מבלי התעסק במצוה, לכן הם אמרו לברך בקביעותה, דהוא סוף המעשה את העוסק אשר עסק בגוף המצוה. דכשידור, אף דבו בפרק הוא חובתו, מכל מקום תו לא עסיק בגוף המצוה אם המזוזה כבר מונחת וקבועה במקומה. ואם בא לדור ועדיין לא קבעה דאף דחובת הדר היא, ובארץ ישראל חייב מיד, מ"מ לא איתרמי ליה בה שעתא. ואחר שכבר נכנס לדור, כשמוצאה וקובעה, מברך בקביעותה שפיר. וכן אם הבית יש בו מזוזה ויצא השוכר הראשון והניחה שם, ובא רעהו השוכר השני וכבר יש שם מזוזה אף דבא לדור בבית שיש בו מזוזה, אין לשוכר שני מקום לברך, דהוא לא נתעסק בה כלל, וכבר בירך השוכר שלפניו, שנתעסק בה וקבעה, אף דהשני שפיר מקיים המצוה שדר בבית שיש בו מזוזה ואיהו לא עביד מידי. לכן קבעו הברכה בעת קביעותה דהוא גמר עשיית המצוה, עכ"ל הצריך לענייננו.

הנה המעיין בלשונו יראה דלא נחית לפרש רק אמאי לא תיקנו חכמים ברכה על הכניסה כמו בציצית על העטיפה, על זה כתב דלא תיקנו חכמים ברכה על גמר קיום המצוה רק כשעוסק בגוף מעשה המצוה, לכן בציצית דמתעטף בטלית הרי עושה מעשה העיטוף מברך על העיטוף, משא"כ במזוזה גמר כל מעשה המצוה בשעת קביעתה, ובשעת כניסה אינו מוסיף שום מעשה בקיומו (וחולק על מג"א שסובר דעצם כניסה חשוב כמעשה המצוה) - ולדעתי יש לדמותו למי שפודה את בנו ונותן לכהן המעות קודם ל' שיקנה לו לאחר ל' שגם החקרי לב (שם ד"ה ולדידי) מודה דליכא

חשש ביטול עשה הגם דאין עושה שום מעשה בזמן החיוב⁵, ואינו יכול לברך בשעת חלות המצוה כמ"ש התרה"ד (סי' רס"ט) שאין לעשותו לכתחילה דמבטל הברכות, דאימתי יברך בשעת נתינה הלא אין עושה שום מצוה, ובשעת שהפדיון חל דהיינו לאחר ל' הרי אינו עושה מעשה, א"כ ה"ה במזוזה י"ל דס"ל להברכ"י שאין כאן ביטול עשה, דעיקר חלות המצוה חל כעת בשעת הכניסה, דנעשה בית דירה שמחויב במזוזה, ונחשב כקובע בזמנו אך כיון דאז אינו עושה שום מעשה לא תיקנו חכמים ברכה, לכן לא תיקנו חכמים ברכת מזוזה כברכת ציצית, אך החקרי לב לא ניח"ל בזה וכתב דמזוזה לא שייך סברא זו דאין המחשבה (שעשו לצורך זמן חיוב) מוציאה מידי מעשה (פי' במה שעשו בזמן הפטור) משא"כ בפדיון דמעשה הנתינה אינו חשוב מעשה כיון דבאמת לא הגיע אז ליד הכהן, - עכ"פ ארוחנא בזה דמה שכתבו כמה אחרונים דא"י לברך בשעת כניסה כיון דאינו עושה מעשה בשעת כניסה אין רא"י לשיטת החקרי לב ד"ל דנחשב בשעת כניסה לגמר המצוה כאילו קיימו אז כמו בפדיון הבן רק דאין לברך כיון דאין כאן מעשה המצוה רק המצוה נגמרת מאליה על ידי המעשה שעשה כבר - ועל עצם סברת החקרי לב שמחלק בין פדיון הבן לקביעות מזוזה מצינו להיפך בשו"ת נאות דשא שהבאתי לעיל, דקשה לו הלא כל ציצית נחשב תעשה ולא מן העשוי דבשעת קשירת הציצית הרי פטור מן הציצית (דציצית חובת גברא)⁶. ותי' דמעשה הטלת הציצית כיון שהוא הכנה והזמנה למעשה הלבישה ועושה הציצית עבור שרוצה ללבוש הטלית הוא הכל מעשה א' ולבישה אריכתא, ובעת שלובש הטלית נגמר אז מעשה הטלת הציצית וכאילו אז הטילם בבגד. הרי מפורש להיפך דמעשה בזמן פטור אינו מוציא מידי מחשבה א"כ ה"ה במזוזה הוה מעשה חדא וכניסה אריכתא ובשעת כניסה לדירה נגמר מעשה קביעות המזוזה וכאילו קבעה אז על מזוזת הבית, ודמי ממש לפדיון הבן.

ס"ה

נידון השני שיחשוב הקביעות מזוזה שקובע קודם זמן החיוב כמבטל מצות עשה דוכתבתם, נתברר בס"ד, דמעיקר הדין אין לחוש לזה, משני טעמים א. לשיטת מג"א לא ביטל שום עשה דמצות מזוזה מקיים במה שדר בבית שיש בו מזוזה, וב. אפילו אם יאמר דעיקר המצוה היא הקביעות מ"מ עשייתו בזמן הפטור נגמר כשחל החיוב ונחשב כאילו עשה אז, כיון דקבע קודם הזמן כדי שיהי' מזוזה על מזוזת ביתו כשיבא זמן החיוב.

ביאור בדין ברכה על המצוה שאינו מחוייב בה

נידון הג' בענין לברך עליו בשעת קביעתה. הנה לפי דרך הב' שכתבנו לעיל (בנידון הב') דמה שכתבו האחרונים שא"י לברך בשעת כניסה הגם שאז נגמר מעשה הקביעות ונחשב כמקיימו ואין כאן ביטול עשה, מ"מ כיון דאינו עושה מעשה בשעת הכניסה לא תקנו החכמים ברכה, י"ל שע"פ סברא זו יכול לברך בשעת הקביעות, וא"ת האיק מברך הלא לא נגמר כעת המצוה, ודמי לקושר ציצית על בגד שאינו מברך על עשיית ציצית כיון דלא נגמר עדיין י"ל דלא דמי כלל לעשיית ציצית דשם שייך לברך אח"כ בשעת עטיפה דיש ציווי אחר עשייתה א"כ תקנו החכמים הברכה על ציווי האחרון, משא"כ במזוזה אין כאן ציווי אחר שיכול לברך אף דאינו מחוייב עד שנכנס לדור, מ"מ אין זה זמן שיכול לברך כנזכר לעיל, כיון שאינו מקיים אז המצוה בעשייה א"כ איפוא מברך בשעת הקביעות, ואין להקשות סוף סוף האיק מברך על המצוה בזמן פטור שהרי עדיין אינו מחוייב בדבר

5) ועיי"ש הטעם, שכיון שאינו חשוב נתינה כיון דהכהן אינו זוכה בו רק בזמן החיוב הוא כנותנו לו בזמנו.
6) ודע דלשיטת החקרי לב קושיא מעיקרא ליתא דעיקר המצוה היא העיטוף ועשיית הציצית נחשב כהכנה סוכתו דפשוט דלא שייך החשש דתולמ"ה בעשהו קודם זמן חיוב, דזהו שצותה התורה לתקנו ולהכיני ולהזמין שיהיה מוכן ומזומן לזמן החיוב - אבל הגאון בעל לבושי שרד סובר דגם עשיית הציצית נחשב כעצם המצוה לכן קשה לו.

עד שיכנס לדור, די"ל אף שאין החיוב חל עליו רק לאחר שדר בו, מ"מ ע"י מעשה זו מתחיל לקיים המצוה דלאחר זמן, לכן נחשב עשייתה למצוה, וכן מצאתי כתוב כעין זה בערה"ש (או"ח סי' י"ט) וז"ל ועוד דבעיקר הדבר לא דמי דודאי אלו היתה הברכה בציצית רק פעם אחת בשעת התחלת המצוה ולא יותר כמו במזוזה שפיר היינו יכולין לברך בגמר עשייתה ולא היינו מדקדקים אם ילבשנה מיד ממש אם לאו, אבל בציצית הא צריך לברך בכל פעם כשילבשנו כיון דהוא חובת גברא ולא חובת טלית ולכן א"א לשנות הברכה. וכ"כ ביו"ד (סי' רפ"ט סעי' ג') וז"ל ואפשר דלא תיקנו הברכה רק בשעת קביעותה על הפתח ואפילו דעתו ליכנס לאחר זמן, מ"מ יכול לברך בשעת קביעותה על הפתח כיון דהכוונה לדור בתוכה וכמדומני שכן נהגו, עכ"ל וכעין זה מצאתי כתוב בשם שו"ת דבר יהושע (ח"ג סי' כ"ט) - ולא קשה מפדיון הבן שא"י לברך בשעת נתינה לכהן דהתם אינו מקיים המצוה כלל בשעת הנתינה, וכל עצם המצוה מתחיל לאחר שלושים יום בשעת חלות הקנין, משא"כ במזוזה דשפיר התחיל עשיית המצוה בשעה שקובעה אף שנגמר בשעה שנכנס שפיר מברך בשעת הקביעות ודו"ק.

אמנם לדרך א' והיא שיטת מג"א גופי' קשה לומר כן, שהרי דימהו לגמרי לציצית, א"כ הרי נחשב כמברך על המצוה בזמן הפטור, אולם ביסוד זה (לברך על מצוה כשפטור ממנה) כבר דשו ופליגי בה רבים, והרבה סברות וחילוקים נאמרו ע"ז ואכמ"ל בזה, על כן אעתיק בקיצור שיטות הפוסקים עד שידי מגעת בעזה"י. והנה בטלית שאולה מצינו מחלוקת הראשונים אם יכול לברך, כיון שאינו מחויב רק בבגדו כמ"ש כסותך, ולהלכה כתב המג"א (או"ח סי' י"ד סק"ב) בשם התוס' והרא"ש שהמברך לא הפסיד. וכתב הפרמ"ג (שם) דה"ה השוכר שקובע מזוזה קודם ל' יום, וגם הפתחי תשובה (יור"ד סי' רפ"ו סק"ד) כתב דכן העלה להלכה בשו"ת רב משולם, וכ"פ להלכה בח"א (כלל ט"ו כ"ב). ועי' בתוס' חדשים (סי' ד' - נדפס סוף שו"ת חכ"צ החדש) דכיון שיבא לידי חיוב [לאחר ל'] יכול לברך בשעת קביעתה, ודמי להמפריש תרומות ומעשרות עד שלא נגמרה מלאכתו דאין ספק שמברך²⁵. - אך לעומת זה מצינו הרבה אחרונים שכתבו להחמיר, וכתבו רק בטלית שאולה המיקל לא הפסיד דשם יש עוד סברא להקל כמ"ש הרא"ש דהמשאיל מתכוין להקנותו שיהי' ראוי לברך עליה משא"כ שאר מצות שפטור, עי' בעיקרי דינים (נדפס סוף שו"ע יור"ד סי' רפ"ו) בשם שו"ת תורת חסד (יור"ד סי' נ"ג) ובשם שו"ת פרי ע"ח (ח"ג סי' כ"ד) וכן בשו"ת חקרי לב (שם) האריך להוכיח שהנכון עם הפוסקים הסוברים דאין לברך בזמן הפטור וכן בשד"ח (מזוזה קי"ג) העתיק כמה אחרונים שמחמירין. וע"ע בנחלת צבי (גליון שו"ע יור"ד סוף סי' רפ"ו) וכ"פ להלכה בשו"ת ערוגה"ב (יור"ד סי' קל) עי"ש - עכ"פ להלכה לשיטת המג"א דחיוב מזוזה חל לאחר שנכנס לדור בביתו, וקודם לזה פטור א"כ הקובע בזמן ההוא הרי כמקיים המצוה בזמן הפטור א"כ לפי דברינו תלוי במחלוקת אחרונים הנ"ל א"כ בוודאי שאין לברך, דספק ברכות להקל. - אך מצאתי כתוב בברכ"י (שם) וז"ל לפי מש"כ הרב תורת חסד סימן נ"ג, דאין לברך בקובע מזוזה תוך ל'. נראה דמכ"ש שלא יקבע מזוזה קודם שיבא לדור בבית, אלא תיכף שבא לדור או אח"כ, ומאחר שכן הוא דומה לציצית דמברך בעטיפה, ומדברי הרב מג"א נראה קצת דפשיטא ליה דיכול לברך כשקובעה אף אם עדיין לא בא לדור בבית וצריך להתיישב בדבר, עכ"ל. ולא ידעתי האין הוכיח מדברי המג"א דיכול לברך קודם שבא לידי חיוב, אך מצאתי במור וקציעה (או"ח סי' י"ט) שגם הוא הבין כן מדכתב מג"א שמזוזה "מסתמא" הכי הוא שקובעה אחר שדר בו, משמע דאין הכרח ואם רוצה יכול לברך מקודם - אולם במשנ"ב (סי'

²⁵ באמת מצינו עוד הרבה אחרונים שכתבו להלכה שהשוכר קובע קודם ל' יום ומברך אך מדבריהם אין ראי' לנידון יידן שלדבריהם זמן החיוב לקבוע מקודם היכא שבדעתו לדור בו יותר מל' יום, אך כתבנו ראי' שאפילו הסוברים שעד ל' יום פטור ממזוזה, אפ"ה אם קבע מקודם מותר לברך.

שלא

שערי דעה / זמן חלות חיוב קביעת המזוזה בבית חדש

י"ט ס"ק ד' כתב וה"ה במזוזה דקיימ"ל חובת הדר היא אין לברך על המזוזה רק כשהוא נכנס לדור בהבית וכ"מ מדברי מג"א להמעין בו היטב ועי"ש ע"כ לשון המ"ב, הרי דלמד שגם מג"א מודה שאין לברך - ולהלכה מצינו כמה אחרונים שכתבו שאין לברך, עי' בשו"ת תועפות ראם (יור"ד סי' מ"א וסי' מ"ג) במור וקציעה (או"ח סי' י"ט) וכפה"ח (שם ס"ק ג').

ס"ה

לשיטות הסוברים דעיקר חיוב מזוזה מתחיל לאחר שנכנס בו, י"א (ערה"ש ודבר יהושע) שמותר לברך שגם ע"פ סברא זו נחשב כמקיים מצוה שהרי קבע לזמן החיוב - ולי"א דנחשב למקיים מצוה בזמן הפטור מצינו מחלוקת הפוסקים אם מותר לברך, ומדברי מג"א משמע שמותר לברך (ברכ"י ומור קציעה) ומשנ"ב סובר שגם מג"א מודה שאין לברך וכ"פ כמה אחרונים להלכה.

אוצר החכמה

לדחות המצוה כדי לקיימו בתיקונה

ועתה נתנה ראש ונשובה לניד"ד מי שקנה בית ובדעתו ליכנס בו ביום מסוים אימתי יקבע בו המזוזה, קודם שיכנס לדור בו, או לאחר שנכנס לדור בו. והצדדים הן אם יש לחוש לדיעות הסוברים (ה"ה הדע"ק ואבנ"ז ועוד) דחיוב מזוזה הוא לתקן הבית עם המזוזה קודם שדר בו כדי שלא יהי' בביתו כלום בלא מזוזה בזמן חיובו, או דילמא דעיקר כדיעות הסוברים (ה"ה המג"א ודעימ"י) דהחיוב חל רק אחר שדר בו א"כ פשוט שאינו מחויב לקבוע קודם שנכנס בו. רק השאלה היא אם מותר לקבועה מקודם לדעה זו. ולפי מה שעלה בידינו יצא לנו שגם לדעה זו לרוב פוסקים אין שום חשש משום תעשה ולא מן העשוי, ולא חשיב כמבטל עשה, א"כ מסתבר דראוי ונכון לקבועה מקודם כיון שעיי"ז יוצא לכל הדעות, דהלא לדיעה א' הרי מחויב כבר בדבר, ולהשאר פוסקים אינו מפסיד בזה, אך בענין הברכה לא ישוה לנו, דהלא נתברר לעיל דלשי' המג"א א"י לברך לכמה פוסקים, א"כ יש לדון אי עדיפא לקיים המצוה בלא ברכה כדי לחוש לדיעות הסוברים שהחיוב לקבועה קודם שנכנס לדור, או טוב יותר לדחות המצוה (עכ"פ לשיטתם) כדי לקיימה בתיקונה עם ברכתה וראיתי לפשוט בעיין ממה שראיתי בספר חובת הדר (פ"ג סוף סק"ז להג' מהר"י בלויא) שכתב וז"ל ומ"מ כל דברי אחרונים שנסתפקו בענין זה (אימת שקבע מזוזה על בית שכור) נראה ברור שלא נסתפקו אלא אם יכול לקבוע תוך ל', אבל לחייבו לכו"ע לא מצינו, ואע"ג דאם יאחר מלקבוע עד אחר זמן החיוב הרי בינתיים מבטל כל רגע מצות מזוזה, נראה עפ"י דברי התרה"ד (סי' רס"ט) דאשכחן שמאחרים כמה מצוות כדי לעשותן כתיקון בהכשר ובהידור - א"כ י"ל ה"ה לנידון דידן, דמוטב להשהות מלקיים המצוה קביעות מזוזה כדי שיהי' ביכולת לקיים כתיקונה עם ברכתו כמ"ש התרה"ד, - אבל לאחר העיון ראיתי שאין דמיון כלל דמש"כ התרה"ד שמוטב לדחות המצוה כדי לקיים כתיקונה לא כתב רק במצות פדיון הבן, דהשאלה היתה אם חל יום ל"א בשבת אם מותר להמתין עד יום א' כדי לפדותו כתיקונה עם הברכה והסעודה עי"ש, וע"ז כתב התרה"ד דמוטב להשהות עד יום ל"ב ולעבור על העשה בשב ואל תעשה כדי לקיימו ביותר הידור, אבל כאן במזוזה לדיעות הסוברים שמחויב לקבוע קודם שנכנס בו, א"כ מי ששוהה מלקבוע ונכנס בביתו שאין קבוע מזוזה על פתחו, הרי עובר על עשה בקום ועשה, וזה לא מצינו בשום מקום שהתיר התרה"ד כדי לקיים המצוה בתיקונה. (ושוב ראיתי שם בח"ה שכתב ג"כ לחלק בין בית שלו לבית שכור, וצ"ע בדבריו שם) א"כ השאלה במקומה עומדת.

אח"ח 1234567

כמה צירופים דאפשר לברך

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דאין כאן שום חשש לברך קודם שנכנס, די' כמה צדדים להתיר. א'. אפשר דהלכה כדיעות הסוברים דמחויב לקבוע מקודם. ב'. את"ל דהלכה כדיעות

4234567

הסוברים דהחויב חל רק אחר שנכנס בה י"ל דעיקר כדעות הסוברים שאפ"ה נחשב כמקיים מצוה שהרי קבעה לזמן החיוב (ערה"ש). ג. שאפילו אם יאמר דנחשב כמקיים מצוה בזמן הפטור, מ"מ י"א דעיקר כדעות הסוברים שמותר לברך על מצוה כזו ובפרט שכן משמע במג"א (להמור וקציעה וברכ"י), א"כ הרי יש כאן ספק ספיקא, ועי' לח"מ (פ"ו מהל' ברכות ה"ו) ופר"ח (תנ"ט סק"ז) ושו"ת האלף לך שלמה (אור"ח סי' ל"ג) דהיכא דיש ספק ספיקא יכולין לברך, הגם דיש חולקים ע"ז, עי' פרמ"ג (פתיחה להל' ברכות אות י"א) וא"א סי' ר"י (ד"ה פחות) וכ"פ במשנ"ב (סי' רט"ו סק"ב), ובפרט לפי מש"כ בשד"ח (אס"ד מערכת ברכות ס' א' אות י"ה) דפשטה המנהג שלא לברך, מ"מ יש לומר כיון דיש כאן ג' ספיקות א"כ אפשר שיכולין להקל על פי מש"כ הגאון ר' שלמה קלוגער בשו"ת טוב טעם ודעת (מהדו"ק סי' קפ"א) דגם מי שמחמיר בס"ס מודה בג' ספיקות. - והנה באמת יש עוד צירוף להקל והוא מה שמצינו מחלוקת הראשונים במי שמקיים מצוה שמחויב מכח ספיקא דאורייתא לחומרא, אם יכול לברך, וז"ל הרמב"ם (הל' מילה פ"ג ה"ו), גר שמל קודם שיתגייר וקטן שנולד כשהוא מהול כשמטיפין ממנו דם ברית אינן צריכין ברכה, וכן אנדרוניוס אין מברכין על מילתו מפני שהוא אינו זכר ודאי. וכתב הראב"ד, א"א, אם אנדרוניוס ספק מברך עליו מפני שהוא ספק תורה ועל ספק תורה מברכין, (וכן דעת כמה ראשונים), א"כ בנידון דידן דיש כאן ספק אם מחויב במזוזה כעת, הרי יש כאן ספק חיוב דאורייתא הרי מחויב לקבוע, א"כ לשיטת הראב"ד מחויב לברך, הגם לרמב"ם פטור, מ"מ מידי ספיקא לא נפקא, - ובפרט בענינו דיש לחדש בדרך אפשר שגם הרמב"ם והמחבר מודים שכה"ג מברך במזוזה, דבהל' קר"ש (פ"ב הי"ג) כתב הרמב"ם ספק אם קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה, וכ"פ המחבר בהל' קר"ש (סי' ס"ז ס"א), הרי מוכח דספק של תורה מברכין עליו ולכאורה קשה שדברי הרמב"ם והמחבר סותרים זא"ז, ועי"ש במג"א שתיירץ בשם הרשב"א דדווקא לגבי קר"ש תיקנו חכמים לברך אפי' בספק משא"כ בשאר ספיקות, ועי"ש בפר"ח דמוכיח בראיות ברורות דלא כרשב"א, ומחלק בענין אחר וז"ל, דדוקא בספק אי גברא בר חיובא הוא דומי' דסוכה (פי' לברך לישב בסוכה ביום שמני) דאותה יום לית ביה חיוב כלל וכן כיו טומטום ואנדרוניוס ודכוותיהו, שנולד הספק בעיקר החיוב, אבל היכא דאיכא חיוב ברור כמו הכא גבי קר"ש, רק ספק אם כבר קיים המצוה, וכן ספק נטל לולב וכיוצא בו דאיתליד ספיקא בתר דאיכא חיובא חייב לברך ברכה הראוי לכל דבר, ולפיכך כתב הרב שחזור וקורא ומברך לפניו ולאחריה ע"כ. (וכ"כ בכנה"ג, ובפרישה ובערה"ש שם) - ואפשר להוסיף נופך על דבריהם, דהיכא שהספק הוא אם יש כאן חיוב או לא, ובצד שאין כאן חיוב, לא שייך מצוה זו בעולם לשום אדם בשום אופן, כגון בכוי דעל צד שאינו בגדר בהמה הרי אין כאן שום אופן בעולם שיהי' מחויב בכיסוי דמו, וכן בטומטום בצד שאינו מין זכר הרי אין כאן חיוב בעולם והוי כמחתך בשר בעלמא, וכן בסוכה על צד שיום הח' אינו מז' ימי החג הוי כיושב פורים בסוכה, ולכן לא תיקנו ברכה על עשייתו, וכן בטבילת כלים דכתב המחבר בספק חיוב אין לברך י"ל מטעם הנ"ל דלצד הספק שאינו מחויב הרי כזורק אבן במים, - משא"כ במצות קר"ש שאפילו על צד שפטור דקרא ויצא כבר, מ"מ מצוה כזו שייך בעולם עכ"פ לאחרים שלא יצאו עדיין וכדו', ומצינו כעין סברא זו בחשש תעשה ולא מן העשוי עי' לעיל שהבאתי בשם ספר דרך המלך ושו"ת הרי בשמים דהיכא דשייך מצוה זו כעת, רק החסרון מצד הגברא שכעת פטור בו אין כאן תעשה ולא מן העשוי, וסברא לזה היא לכאורה כיון דשייך מצוה זו בעולם נחשב עשיתו לעשיה, ה"ה י"ל בנידון דידן היכא דקובע המזוזה קודם שנכנס לדור בו, הרי יש כאן ספק חיוב דאורייתא, ואפילו על צד שפטור כעת, מ"מ שייך מצוה זה בעולם אפילו לדידי' לעצמו אם יכנס בו כעת א"כ עשייתו נחשבת לעשיה כמו שבררנו לעיל בדין תעשה ולא מן העשוי א"כ י"ל דגם להרמב"ם והמחבר יכולין לברך בספר דאורייתא כזה.

שלג

שערי דעה / זמן חלות חיוב קביעת המזוזה בבית חדש

ס"ה היוצא לנו להלכה מכל מה שעלה בידינו בעזר החונן לאדם דעת.

(א) לתוספתא ועוד ראשונים, ה"ה האשכול, בה"ג, הגאונים, למהר"ח או"ז, ולתוס' הרא"ש, זמן המצוה של קביעות מזוזה בבית הוא לפני שנכנס לדור בו, ולא דמי למצות ציצית שמה"ת אינו מחויב לתקנו מקודם, והלובש טלית בלא ציציותיו אינו עובר על מצות עשה משא"כ במזוזה עובר ברגע שנכנס בבית שאין מזוזה קבוע עליו, ובאמת שיכולים להעמיס כן גם בדעת התוס', והרבה אחרונים הכריעו כן להלכה, ובתוכם הדעת קדושים, והרב פערלא, והשאלת דוד, והאבנ"ז, וכן פסק הגאון בעל שבט הלוי שליט"א.

(ב) לעומת זה דעת מג"א, ורוב אחרונים (לשיטת התוס') דזמן המצוה הוא לאחר שנכנס בהבית, אולם גם לדעה זו אינו מפסיד אם קבעה מקודם, ואין חשש משום תולמ"ה, ולא חשיב כמבטל עשה דלא גרע מעשיית ציצית קודם שמתעטף בטליתו, רק בענין הברכה יש שכתבו שאין לברך ודמי לגמרי לציצית שאינו מברך בעשייתה, ויש שכתבו שיכולין לברך ועדיף מציצית מטעמים המבוארים בפנים, וכתבנו שיש כאן הרבה צירופים לצדד שיהא מותר לברך.

(ג) והנלע"ד להלכה דמוטב לקבוע המזוזה ולברך עלי' קודם שיכנס לדור בו, אולם כ"ז כתבנו להלכה אבל למעשה קשה להקל בשופי בחשש ברכה לבטלה, ובפרט שהמשנ"ב כתב דגם מג"א סובר שאין לברך ועל דברי מג"א אין בידינו להכריע אף בסברא נכונה, ועי' בשו"ת דברי יואל (או"ח סי' כ"ג) וז"ל שאף בהשגה נכונה לא נוכל לחלוק מסברתו להכריע נגד סברת מג"א ז"ל. - אולם באופן שמכניס איזה חפצים שפיר יכולין להקל ולברך דראיתי שאחרונים הכריעו להקל בזה, עי' בשו"ת הרי בשמים (מד"ת סי' רי"ט) וז"ל לדעתי הקלושה נראה דאם א' בנה או קנה בית ורוצה לדור בתוכו משהניח לשם כליו בוודאי יכול לקבוע קודם שנכנס בו ולברך עלי' כיון דקובע בשביל זמן החיוב ודעתו ליכנס לדור בו. וכן מצאתי כתוב להגאון החזו"א (בתשובות וכתבים לחזו"א סי' כ"ד אות ז') וז"ל שאלתי מתי לקבוע המזוזה כשנכנסין בבית חדש ואמר שמשעה שמכניס חפץ א' או ב' יקבע המזוזה ואח"כ יכניס שאר חפצים ויכול לברך אף שעדיין אינו דר בו תיכף, וכ"פ בשו"ת תשובות והנהגות (ח"ב סי' תקמ"ד) דלאחר שהכניס חפצים וראוי לדור בו, כגון שהכניס כבר השולחנות ומטות מברך מיד אף שאינו נכנס לדור בו לאלתר.

לפ"ז אם מכניס חפציו מקודם ואינו נכנס לדור בו עד יום מסויים מסתבר שמחויב לקבוע המזוזה ולברך עליה מיד כשמכניס חפציו.

(ד) ואם רוצה לקבוע מקודם דחושש שבשעה שיכנס אז יהיה טרוד ומבולבל, ואין אז שעת הכושר לקבוע המזוזה כדת, וגם קרוב להכשל באיחור קביעות מזוזה לאיזה חדר ויעבור בעשה באותה שעה (להרבה ראשונים כנ"ל) אפשר שיכול לקבוע בשעה שמכניס המלח ודבש ונרות כמנהג העולם ויהיה חשוב כמכניס קצת חפצים ויסמוך על דברי החזו"א (ובפרט שיש אחרונים הלומדים בשיטת המג"א שגם הוא סובר שמברכין).

